

Źródła

[anonim], Herra Gottlund kirjatapoinensa, „Suometar” 1847, nr 22 i 25.

[anonim], Kotimaalta, „Suometar” 1847, nr 11.

[anonim], [Lektorn i Finska Språket...], „Åbo Unterrättelser”, 1846, nr 2.

Aavik J., Kass ü vöi y? Y!, Tartu 1920.

Aavik J., Soome-eesti hõimlus ja keeleuendus, Tartu 1926.

Agricola M., Se Wsi Testamenti. Alcupuhe (1548), [w:] V. Kaukonen, V. Suomi (red.), Ruotsin ajan suomenkielistä runoa ja proosaa, Helsinki 1967.

Ahlqvist A., Suomenkieliset Sanomalehdet, „Suometar” 1847, nr 51.

Arndt E.M., Des Teutschen Vaterland, ulotka z 1814 r., oryginał dostępny m.in. w archiwum internetowym Die Deutsche Burschenschaft, http://www.burschenschaft.de/pdf/studentika_flugblatt_arndt.pdf; por. też wydanie późniejsze: Des Deutschen Vaterland, [w:] tegoż, Gedichte: Vollständige Sammlung, mit der Handschrift des Dichters aus seinem neunzigsten Jahr, Berlin 1860, s. 233–235; wersja polska: Gdzie Niemiec ma ojczyznę swą?, tłum. J.S. Buras, [w:] T. Namowicz (red.), Państwo a społeczeństwo. Wizje wspólnot niemieckich od oświecenia do okresu restauracji, Poznań 2001, s. 349–351.

Arwidsson A.I., En blick på vårt Fosterland, „Åbo Morgonblad” 1821, nr 2.

Arwidsson A.I., Om Nationalité och National Anda, „Åbo Morgonblad” 1821, nr 7, 11.

Arwidsson A.I., Till Allmänheten, „Åbo Morgonblad”, 1821, nr 1.

Arwidsson A.I., Tutkimuksia ja kirjoitelmia, ze szwedzkiego na fiński tłum. S. Nuorma i E. Rein, Helsinki 1929.

Barère de Vieuzac B., Sur les idiomes étrangères et l’enseignement de la langue française (1794); tekst dostępny w internecie pod adresem http://www.languefrancaise.net/dossiers/dossiers.php?id_dossier=66.

Becker R. von, Finsk grammatik, Åbo 1824.

Becker R. von, Kansan Walistuksesta, „Turun Wiikko-Sanomat” 1821, nr 19–20.

Becker R. von, Muutamia wilpittömiä sanoja Suomen kielestä, „Turun Wiikko-Sanomat” 1820, nr 52.

Becker R. von, [Myöskin ilmotetaan...], „Turun Wiikko-Sanomat” 1821, nr 4.

Becker R. von, [„Rehelliset Suomalaiset!...”], „Turun Wiikko-Sanomat” 1820, nr 1.

Becker R. von, Suomen-kielestä, „Turun Wiikko-Sanomat” 1820, nr 2.

Becker R. von, Wilpitön tutkinto kysymyksestä, jos maakunnallemme olisi etua Suomen kielen lukemisesta yhteisissä kouluissamme”, „Turun Wiikko-Sanomat” 1822, nr 51.

Cajanus J., Yxi Hengellinen Weisu, Josa Tämän mailman catowainen meno edespannan (1683), [w:] V. Kaukonen, V. Suomi (red.), Ruotsin ajan suomenkielistä runoa ja proosaa, Helsinki 1967.

Chydenius A., Den Nationale Winsten, Stockholm 1765, § 2, cyt. Za wydaniem internetowym Projektu Runeberg, <http://runeberg.org/natwinst/>; tłumaczenie fińskie: A. Chydenius, Kansallinen voitto, [w:]

Antti Chydeniuksen valitut kirjoitukset, ze szwedzkiego tłum. V. Malinen, Porvoo 1929 – pełen tekst dostępny na stronach Fundacji Chydeniusa:

http://www.chydenius.net/historia/teokset/kansallinen_koko.asp.

Condillac É.B. de, O pochodzeniu poznania ludzkiego (1746), tłum. K. Brończyk, [w:] tegoż, O pochodzeniu poznania ludzkiego. Gramatyka, Warszawa 2002.

Ehrström E.G., Finska Språket, betraktad såsom Nationalspråk, „Åbo Morgonblad” nr 12, 14, 19, 22, 35, 37; obszerne fragmenty w tłumaczeniu fińskim: Suomen kieli kansalliskielenä, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila, Arwidssonista Snellmaniin. Kansallisia kirjoitelmia vuosilta. 1817–44, ze szwedzkiego na fiński tłum. E.V.I. Karjalainen, Helsinki 1929.

Ehrström E.G., Om ungdomens Studium af utländska språk, „Mnemosyne”, kwiecień 1821; wersja fińska: Nuorison vieraiden kielten opiskelusta, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Fichte J.G., Fichtes Werke, herausgegeben von Immanuel Hermann Fichte, t. I–XI, Berlin 1971 (przedruk wydania z roku 1845/1846).

Fichte J.G., Zamknięte państwo handlowe i inne pisma, tłum. P. Dybel, R. Marszałek, J. Nowotniak, R. Reszke, Warszawa 1996.

Franzén F.M., Minne af kanslirådet H. G. Porthan, [w:] Svenska Akademiens handlingar ifrån år 1796, t. 20, Stockholm 1843.

Ganander Ch., Mythologia Fennica, eller förklaring öfver De nomina propria deastrorum, idolorum, locorum, virorum etc., Åbo 1789, przedruk Helsinki 1984.

Ganander Ch., Uudempia uloswalituita satuja (1784), [fragmenty w:] V. Kaukonen, V. Suomi (red.), Ruotsin ajan suomenkielistä runoa ja proosaa, Helsinki 1967.

Gesner J.M., Novus Linguae Et Eruditionis Romanae Thesaurus, Lipsiae, Impensis Casp. Fritschii Viduae et Bernh. Chr. Breitkopfii, 1749, adres internetowy <http://www.uni-mannheim.de/mateo/camenaref/gesner.html#werk>.

Gottlund C.A., Muistuttamista Suomalaisen Hakioiden, „Suomalainen” 1846, nr 1.

Gottlund C.A., Otava eli suomalaisia huvituksia I, painettu M.G. Lundbergin Kirja-pajassa, Tukhulmissa 1831.

Gottlund M. [ps. Savolaxbo], Anmärkningar vid n:o 1 af Finska Tidningsbladet: Turun Wiikko-Sanomat, „Mnemosyne” 1820, nr 14.

Gottlund M. [ps. Fennoni amicus], Påminnelser vid det uti Tidningen Mnemosyne n:o 16 intagna Brevet till Utgifvaren af Turun Wiikko-Sanomat, „Mnemosyne” 1820, nr 30.

Gottsched J.Ch., Ausgewählte Werke, t. I–XII, Berlin – New York 1968–1983.

Grigoire H., Sur la nécessité et les moyens d’anéantir les patois et d’universaliser la langue française (1793), tekst dostępny w internecie pod adresem http://languefrancaise.net/dossiers/dossiers.php?id_dossier=65.

Gyarmathi S., Affinitas linguae hungaricae cum linguis fennicae originis grammaticae demonstrata, Gottingae 1799.

Hamann J.G., Hamann’s Schriften, t. I–VIII, Berlin 1821–1843.

Hamann J.G., O wzajemnym wpływie języka i poglądów (1759), tłum. B. Surowska, [w:] T. Namowicz, K. Sauerland, M. Siemek (red.), *Filozofia niemieckiego oświecenia*, Warszawa 1974.

Hamann J.G., *Schriften zur Sprache*, Frankfurt am Main 1967.

Harris J., *Three Treatises: A Dialogue Concerning Art, Treatise Concerning Music, Painting and Poetry, Treatise Concerning Happiness*, by James Harris Esq. (1744), London 1783 (wyd. 4).

Herder J.G., *Myśli o filozofii dziejów (1784–1791)*, t. I–II, tłum. J. Gałęcki, wstępem i komentarzem opatrzył E. Adler, Warszawa 1962.

Herder J.G., *Terpsichore Zweiter Theil*, Lübeck 1795.

Herder J.G., *Werke in zehn Bänden*, t. I–X, Frankfurt am Main 1985–2000.

Herder J.G., *Wybór pism*, tłum. J. Gałęcki, Wrocław 1987.

Humboldt W. von, *O myśli i mowie. Wybór pism z teorii poznania, filozofii dziejów i filozofii języka*, tłum. E.M. Kowalska, Warszawa 2002.

Humboldt W. von, *Rozmaitość języków a rozwój umysłowy ludzkości (1836)*, tłum. E.M. Kowalska, Lublin 2001.

Idman N., *Recherches sur l'ancien peuple finois d'après les rapports de la langue finoise avec la langue grecque*, tłum. ze szwedzkiego E.Ch. Genet, Strasbourg 1778.

Judén J., *Försök till utredande af finska språkets grammatik*, Wiborg, 1818; wersja fińska: J. Juteini, *Suomen kielipoin koe v:lta 1818*, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), *Arwidssonista Snellmaniin. Kansallisia kirjoitelmia vuosilta 1817–44*, ze szwedzkiego na fiński tłum. E.V.I. Karjalainen, Helsinki 1929.

Juslenius D., *Suomalaisen Sana-Lugun Coetus / Fennici Lexici Tentamen / Finskt Orda-Boks Försök*, Stockholm 1745, przedruk: Helsinki 1968.

Juslenius T.[D.], *Vanha ja uusi Turku [1700]*, z łaciny na fiński tłum. E. Ahlman, Porvoo 1929.

Juteini J. [ps. Hämäläinen], *Edesmenneen muistoxexi, „Åbo Tidning”* 1804, nr 26.

Juteini J., *Kiwi-piirros Häpy-patsaassa Suomen Oppineille (1817); Lähtö-Laulu, elli Hyvästi-Jättö Wäinämöiselle [1819]; Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hyvästi Jätöstä (1820); Epäilyt ja toiwo Suomessa (1826)*, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.) *Arwidssonista...Keckman C.N., De formis conjugationum in lingua fennica meditationes, Helsingforsiae* 1829.

Kilpinen W., *Sananen Suomen kielen ulko-muodosta ja venytys-merkistä, „Suomi”* 1856, Hfors 1857.

Kilpinen W., *Uusi kirjoitus-tapa, „Suometar”* 1847, nr 28.

Kirchhoff A., *Jak powstają narody (1894)*, [w:] A. Wolff-Powęska, E. Schulz (red.), *Przestrzeń i polityka. Z dziejów niemieckiej myśli politycznej*, Poznań 2000.

Lagervall J.G., [Wiimeisen kirjanne...], *„Mehiläinen”* 1836, nr XI, [w:] E. Lönnrot, *Valitut teokset II: Mehiläinen*, Helsinki 1990.

Leibniz G.W., *Nowe rozważania dotyczące rozumu ludzkiego (1704)*, tłum. I. Dąbmska, Kęty 2001.

Leibniz G.W., *Unvorgreiffliche Gedancken, betreffend die Ausübung und Verbesserung der Teutschen Sprache (1697)*, [w:] *Leibniz's Deutsche Schriften*, t. I, Berlin 1838; zob. też wersja elektroniczna na

stronach Uniwersytetu w Giessen, opracowana przez T. Gloninga na podstawie wydania z 1908 roku:
<http://www.uni-giessen.de/gloning/tx/lbnz-ug.htm>.

Lencqvist E., Anmärkingar om den Södra Finska Dialecten, „Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo” 30.08.1777, nr 16.

Linsén J.G., Förord, „Mnemosyne” 1819, nr 1–2, wersja fińska: Alkusanat, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Linsén J.G., Om finsk nationalitet, „Mnemosyne” 1819, nr 60–61; wersja fińska: Suomalaisesta kansallisuudesta, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Linsén J.G., Om Finska Alphabetet, „Mnemosyne” 1820, nr 26, wersja fińska: Suomen kielen aakkosista, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Linsén J.G., Om Folkupplysning, „Mnemosyne” 1820, nr 100 i 104; wersja fińska: Kansanvalistuksesta, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Lizelius A., Asuwaiget Ahuisimmat...; Suomen Maan Huonen-Hallituxen Alusta, „Suomalaiset Tieto-Sanommat” wrzesień 1775, nr 0.

Lönnrot E., Kajaanista 7 päivänä Joulu-kuusa 1833, „Oulun Wiikko-Sanomia” 1833, nr 51.

Lönnrot E., Kalevala (1849), Helsinki 1999; wersja polska: Kalevala, tłum. J. Litwiniuk, Warszawa 1998.

Lönnrot E., Kalevala, taikka Vanhoja Karjalan runoja Suomen kansan muinoisista ajoista (1835), Helsinki 1999.

Lönnrot E., Några ord om finskans, estniskans och lappskans inbördes förhållande (1854), [w:] T. Suutari, M. Salo (red.), Castrénin perilliset. Helsingin yliopiston suomen ja sen sukukielten professorit 1851–2001, Helsinki 2001.

Lönnrot E., Recension [Suomen Kansan Wanhoja Runoja ynnä Myös Nykyisempiä Lauluja Neljäs Osa – koonnut ja prännttiin antanut Z. Topelius, Läänin Lääkäri ja Ritari – Helsingin Kaupungisa, 1829], „Helsingin Tidningar” 1829, nr 42, 43, 45, 47.

Lönnrot E., Valitut teokset, t. I–V, Helsinki 1990–1993.

Lönnrot E., [jako tłumacz Gustavy Schartau], Hywäntahtoisia neuvoja katowuosina: taikka opetuksia maatiaisten, enimmittäin wiljelemättä kaswawien aineitten walmistamisesta leiwäksi ja muuksi ruwaksi..., Helsinki 1834.

Lönnrot E., [jako tłumacz] Kauppakaari ja maakaari uudesti suomentunut Elias Lönnrotilta, [w:] Suomi. Tidskrift i fosterländska ämnen, Helsingfors 1857.

Paturi K., Pieksiäisen Panettelemasta, Hämettä Häpäsemästä, „Mehiläinen” 1837, nr IX, [w:] E. Lönnrot, Valitut teokset II, Mehiläinen, Helsinki 1990.

Porthan H.G., Om de i åtskilliga landsorter på swenska sidan boende Finnar, „Åbo Tidningar” 1793 (tekst publikowany w odcinkach od nru 5).

Porthan H.G., Opera selecta, t. I, Helsingfors 1859.

Porthan H.G., Strödde Anmärkingar wid Herr Assessor Tunelds Geographie, rörande Finland, „Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo” 13.11.1783, nr 46.

Porthan H.G., Suomalaisesta runoudesta (1766–1768), z łaciny na fiński, tłum. I. Kajanto, Helsinki 1983.

Porthan H.G., Valitut teokset, z łaciny na fiński, tłum. I. Kajanto, Helsinki 1982.

Rask R., Samlade fornhen utrykte Afhandlingar, t. I–III, København 1834–1838.

Renan E., Co to jest naród?, tłum. M. Warchala, „ResPublica Nowa” 2005, nr 1.

Renvall G., Bref till Rasmus Rask, åren 1818 – 1819, [w:] Suomi. Kirjoituksia isän-maallisista aineista, II, 1, Helsinki, 1863.

Renvall G., Dissertationis de orthoëpia & orthographia língua fennicæ pars prior, Aboæ 1810; pars posterior, Aboæ 1811.

Renvall G., Om Finlands National- eller Bokspråk, [w:] Grammatiska uppsatser, Christ. Ludv. Hjelt, Åbo 1837, wersja fińska: K. Renvall, Suomen kansallis-eli kirjakielestä, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...Rousseau J.J., Trzy rozprawy z filozofii społecznej, tłum. H. Elzenberg, Warszawa 1956.

Schlegel A.W. von, Essais litteraires et historiques par A. W. de Schlegel, Bonn 1842.

Schlegel F. von, Kritische Friedrich-Schlegel Ausgabe, t. I–XXXVI, München – Paderborn – Wien, 1958–2002. Snellman J.V., Kootut teokset, t. I–XXIV, Opetusministeriö, Helsinki 2000–2005 [dostępne również w formacie pdf. na stronach fińskiej Kancelarii Rady Państwa: http://www.snellman200.fi/kootut_teokset/fi.jsp].

Tarkiainen V., A. Anttila (red.), Arwidssonista Snellmaniin. Kansallisia kirjoitelmia vuosilta 1817–44, teksty szwedzkojęzyczne tłum. Na fiński E.V.I. Karjalainen, Helsinki 1929.

Tengström J.J., Om några hinder för Finlands litteratur och cultur, „Aura” I–II, 1817–1818; wersja fińska: Muutamista Suomen kirjallisuuden ja kulttuurin esteistä, [w:] V. Tarkiainen, A. Anttila (red.), Arwidssonista...

Topelius Z., Samlade skrifter av Zacharias Topelius. Första delen: Sångar. Första bandet: 1833–1852, Stockholm 1904.

Voltaire, OEuvres Complètes, t. 26, Paris 1861.

Opracowania

Aarsleff H., Introduction, [w:] W. von Humboldt, On Language. The Diversity of Human Language Construction and its Influence on the Mental Development of the Human Species, tłum. P. Heath, Cambridge 1988.

Alapuro R., Social classes and nationalism: the North-East Baltic, [w:] M. Branch (red.), National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries, Helsinki 1999.

Algulin I., A History of Swedish Literature, tłum. J. Weinstock, Stockholm 1989.

Alhoniemi P., Isänmaan korkeat veisut. Turun ja Helsingin romantiikan runouden patrioottiset ja kansalliset motiiviipiirit, Helsinki 1969.

Anderson B., Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu, tłum. S. Amsterdamski, Kraków 1997.

- Anttila A., Elias Lönnrot. *Elämä ja toiminta*, Helsinki 1931 (t. I), 1935 (t. II).
- Artowicz E., *Morfosyntaktyczny model języka w dawnych gramatykach węgierskich. Od Jánosa Sylvestra do Ferenc Verseghego*, Warszawa 2003.
- Bartmiński J., *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin 2007.
- Baudouin de Courtenay J., *Kilka uwag ogólnych o językoznawstwie i języku*, tłum. H. Dwuznik (fragment rozprawy *Niekotoryje obszczyje zamieczanija o jazykowiedienii i jazykie*, 1871), [w:] J. Pelc, L. Koj (red.), *Semiotyka dziś i wczoraj*, Wrocław 1991.
- Benjamin W., *Sprache und Geschichte. Philosophische Essays*, Stuttgart 1992.
- Benjamin W., *Twórca jako wytwórca*, tłum. H. Orłowski, J. Sikorski, Poznań 1975.
- Berlin I., *Mag Północy. J. G. Hamann i źródła nowożytnego irracjonalizmu*, tłum. M. Pietrzak-Merta, Warszawa 2000.
- Berlin I., *Pod prąd. Eseje z historii idei*, tłum. T. Bieroń, Poznań 2002.
- Berlin I., *Zmysł rzeczywistości. Studia z historii idei*, tłum. M. Filipczuk, Poznań 2002.
- Blinkena A., *The Role of the Neo-Latvians in Forming the Latvian Literary Language*, [w:] A. Loit (red.) *National Movements in the Baltic Countries during the 19th Century. The 7th Conference on Baltic Studies in Scandinavia*, Stockholm, June 10–13, 1983, *Acta Universitatis Stockholmiensis*, 1985.
- Bloomfield L., *Literate and Illiterate Speech (1927)*, [w:] Ch. Hockett (red.), *A Leonard Bloomfield Anthology*, Chicago 1987. <https://doi.org/10.2307/451863>
- Bokszański Z., *Tożsamości zbiorowe*, Warszawa 2005.
- Branch M., A. J. Sjögren. *Studies of the North*, Helsinki 1973.
- Branch M., *Herderin vaikutus Anders Johan Sjögreniin ja sen seuraukset*, [w:] S. Ollitervo, K. Immonen (red.), *Herder, Suomi, Eurooppa*, Helsinki 2006.
- Branch M., "Med hand och mun", [w:] P. Virtaranta i in. (red.), *Sampo ei sanoja puutu. Matti Kuusen juhlakirja*, Porvoo 1974 (*Kalevalaseuran Vuosikirja* 54/74).
- Branch M., *The Academy of Sciences in St Petersburg as a centre for the study of nationalities in the North-East Baltic*, [w:] tegoż (red.), *National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries*, Helsinki 1999.
- Breuilly J., *Nationalism and the State*, Manchester 1993.
- Coulmas F., *Germanness: Language and Nation*, [w:] P. Stevenson (red.), *The German Language and the Real World. Sociolinguistic, Cultural and Pragmatic Perspectives on Contemporary German*, Oxford 1997.
- Coulmas F., *The Writing Systems of the World*, Oxford 1989.
- Coulmas F., *Writing Systems. An Introduction to their Linguistic Analysis*, Cambridge 2003. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139164597>
- Coulmas F. (red.), *Language Adaptation*, Cambridge 1989. <https://doi.org/10.1515/ijsl.1989.80.115>

- Čakars O., A. Grigulis, M. Losberga, Latviešu literatūras vēsture no pirmsākumiem līdz XIX gadsimta 80. gadiem, Zvaigzne, Rīga 1990.
- Dalewska-Greń H., Języki słowiańskie, Warszawa 1997.
- Deutsch K.W., Nationalism and Social Communication. An Inquiry into the Foundations of Nationality, Cambridge, Mass., 1966 (2nd edition).
- Dini P.U., Baltu valodas, z włoskiego na łotewski tłum. D. Meiere, Rīga 2000.
- Eisenstein E.L., Rewolucja Gutenberga, tłum. H. Hollender, Warszawa 2004.
- Elias N., Przemiany obyczajów w cywilizacji Zachodu, tłum. T. Zabłudowski, Warszawa 1980.
- Esterhammer A., The Romantic Performative. Language and Action in British and German Romanticism, Stanford 2000.
- Fasold R., The Sociolinguistics of Society, Oxford 1984.
- Febvre L., H. Jean-Martin, Książka, ten zaczyn, tłum. A. Mencwel, "Przegląd Humanistyczny" 1989, nr 8/9.
- Fewster D., Visions of Past Glory. Nationalism and the Construction of Early Finnish History, Helsinki 2006.
- Fishman J.A., Language and Nationalism. Two Integrative Essays, Rowley, Mass. 1973, [fragmenty w:] S. Woolf (red.), Nationalism in Europe 1815 to the Present. A Reader, London - New York, 1996.
- Fishman J.A., Nationality-Nationalism and Nation-Nationism, [w:] J.A. Fishman, Ch.A. Ferguson, J. Das Gupta (red.), Language Problems of Developing Nations, New York, 1968.
- Gardt A., Nation und Sprache in der Zeit der Aufklärung, [w:] tegoż (red.), Nation und Sprache. Die Diskussion ihres Verhältnisses in Geschichte und Gegenwart, Berlin - New York 2000.
<https://doi.org/10.1515/9783110890600>
- Geertz C., Interpretacja kultur, tłum. M.M. Piechaczek, Kraków 2005.
- Gellner E., Do nations have navels?, [w:] Nations and Nationalism 2 (3), 1996, lub na stronie internetowej poświęconej twórczości Gellnera:
<http://members.tripod.com/GellnerPage/Warwick2.html>. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8219.1996.tb00003.x>
- Gellner E., Language and Solitude. Wittgenstein, Malinowski and the Habsburg Dilemma, Cambridge 1998. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511612466>
- Gellner E., Narody i nacjonalizm, tłum. T. Hołówka, Warszawa 1991.
- Giddens A., Nowoczesność i tożsamość. "Ja" i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności, tłum. A. Szulżycka, Warszawa 2006.
- Goody J., The Interface between the Written and the Oral, Cambridge 1987.
- Goody J., I. Watt, Następstwa piśmienności, tłum. J. Jaworska, Communicare - Almanach antropologiczny nr 2, Warszawa 2007.
- Greenfeld L., Nationalism: Five Roads to Modernity, Cambridge, Mass. – London, England, 1992.

- Haavio M., *Mitologia fińska*, tłum. J. Litwiniuk, Warszawa 1979.
- Hajdú P., *Narody i języki uralskie*, tłum. J. Jastrzębska-Helder, Warszawa 1971.
- Häkkinen K., *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia*, Helsinki 1994.
- Harris R., *Rethinking Writing*, London - New York 2000.
- Haugen E., *Language Planning*, [w:] U. Ammon, N. Dittmar, K. Mattheier (red.), *Sociolinguistics. An International Handbook of the Sciences of Language and Society*, t. I, Berlin - New York, 1987.
- Haugen E., *The Ecology of Language*, Stanford University Press, Stanford 1972.
- Haugen E., *The Scandinavian Languages. An Introduction to their History*, London 1976.
- Hautala J., *Finnish Folklore Research 1828 - 1918, Societas Scientiarum Fennica: The History of Learning and Science in Finland 1828-1918: 12*, Helsinki 1968.
- Havelock E.A., *Muza uczy się pisać. Rozważania o oralności i piśmienności w kulturze Zachodu*, tłum. P. Majewski, Warszawa 2006.
- Heikinheimo I., *Gottlund ja Lönnrot, "Kalevalaseuran Vuosikirja" 1960, nr 40*.
- Heikinheimo I., *Kaarle Aksel Gottlund. Elämä ja toiminta - I. Ensimmäinen työkausi*, Porvoo 1933.
- Herlin I., *Tiede ja kansallinen tiede, "Tieteessä tapahtuu" 2006, nr 6*.
- Hobsbawm E.J., *Nations and Nationalism since 1780. Programme, myth, reality*, Cambridge 1990 [second edition 1992].
- Honko L., *Porthan suomalaisen runouden ja mytologian tutkijana*, [w:] J. Manninen (red.), *Porthanin monet kasvot. Kirjoituksia humanistisen tieteen monitaiturista*, Helsinki 2000.
- Hormia O., *Gananderin sanakirjan lähteet*, Helsinki 1961.
- Hovdhaugen E., F. Karlsson, C. Hendriksen, B. Sigurd, *The History of Linguistics in the Nordic Countries*, Jyväskylä 2000.
- Hovi K., *Der finnische und estnische Nationalismus – ein Vergleich*, [w:] T. Takalo (red.), *Finns and Hungarians between East and West: European nationalism and nations in crisis during the 19th and 20th centuries. The Proceedings of the III Conference of Finnish-Hungarian Historians in 1988*, Helsinki 1989.
- Hroch M., *Małe narody Europy*, tłum. G. Pańko, Wrocław 2003.
- Hroch M., *Social Preconditions of National Revival in Europe. A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations*, z niemieckiego tłum. B. Fowkes, Cambridge 1985.
- Hroch M., *V národním zájmu. Požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století ve srovnávací perspektivě*, Praha 1999.
- Hymes D., *Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach*, Philadelphia 1974.
- Ikola O., *Suomen kirjakieli*, [w:] S. Aalto, A. Hakullinen, K. Laalo, P. Leino, A. Lieko (red.), *Kielestä kiinni*, Helsinki 1990.

- Itkonen T., Kantasuomesta suomeen, [w:] S. Aalto, A. Hakullinen, K. Laalo, P. Leino, A. Lieko (red.), Kielestä kiinni, Helsinki 1990.
- Jansen E., On the Economic and Social Determination of the Estonian National Movement, [w:] A. Loit (red.), National Movements in the Baltic Countries during the 19th Century. The 7th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 10–13, 1983, Acta Universitatis Stockholmiensis, 1985.
- Jedlicki J., Nacjonalizm, patriotyzm i inicjacja kulturowa, "Znak" 1997, nr 3.
- Jespersen O., Mankind, Nation and Individual from a Linguistic Point of View, London 1946.
- Jussila O., S. Henttilä, J. Nevakivi, Historia polityczna Finlandii 1809-1999, tłum. B. Kojro, Kraków 2001.
- Jutikkala E., Pohjoismaisen yhteiskunnan historiallisia juuria, Porvoo 1965.
- Jutikkala E., K. Pirinen, A History of Finland, tłum. P. Sjöblom, Revised Edition, New York - Washington 1974.
- Kalleinen K., Isänmaallisuuden, kielen ja kansallisuuden merkitys 1800-luvun alkupuolen suomalaiselle virkaylimystölle, "Ennen ja nyt. Historian tietosanomat" 2002, nr 2, <http://www.ennenjanyt.net/2-02/kalleine.htm>.
- Karkama P., Kansakunnan asialla. Elias Lönnrot ja ajan aatteet, Helsinki 2001.
- Karlsson F., Yleinen kielitiede Suomessa kautta aikojen, Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen, julkaisuja no. 28, Helsinki 1997.
- Kask A., Eesti murded ja kirjakeel, Tallinn 1984.
- Kaśjanow H., Teoriji naciji ta nacionalizmu, Kyjiw 1999.
- Kaukonen V., Kansallista nuousua kohti. Piirteitä Lönnrotin ja Snellmanin yhteistyöstä, Snellman-instituutin julkaisuja 3, Kuopio 1985.
- Kedourie E., Nationalism, Oxford - Cambridge, Mass. 1960 (4th expanded edition 1993).
- Kemiläinen A., Finns in the Shadow of the "Aryans". Race Theories and Racism, Helsinki 1998.
- Kettunen P., Yhteiskunta, [w:] M. Hyvärinen i in. (red.), Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria, Tampere 2003.
- Kirby D., A Concise History of Finland, Cambridge 2006. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107280229>
- Kirby D., The Baltic World 1492–1772. Northern Europe in the Early Modern Period, London - New York 1990.
- Kirby D., The Baltic World 1772–1993. Europe's Northern Periphery in an Age of Change, London - New York 1995.
- Kizwalter T., National historiography and its ideological conditions (19th-20th century), [w:] J. Sujecka (red.), The National Idea as a Research Problem, Warszawa 2001.
- Kizwalter T., O nowoczesności narodu. Przypadek polski, Warszawa 1999.
- Kloch Z., Spory o język, Warszawa 1995.

Kloss H., Abstandsprache und Ausbausprache, [w:] U. Ammon, N. Dittmar, K. Mattheier (red.), Sociolinguistics. An International Handbook of the Sciences of Language and Society, t. I, Berlin - New York 1987.

Kohn H., The Idea of Nationalism, New York 1948.

Korhonen M., Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828 - 1918,

Societas Scientiarum Fennica: The History of Learning and Science in Finland 1828-1918: 11, Helsinki 1986.

Kurczewska J., Naród, [w:] Z. Bokszański (red.), Encyklopedia socjologii, t. II, Warszawa 1999.

Kurczewska J., Naród w socjologii polskiej: od Józefa Supińskiego do Aleksandra Hertza, [w:] tejże (red.), Dusza społeczeństwa. Naród w polskiej myśli socjologicznej, Warszawa 2002.

Kuusi S., Wolmar Styrbjörn Schildt-Kilpinen. Elämä ja toiminta, Jyväskylä 1962.

Laakso J., Itämerensuomalaiset sukukielemme ja niiden puhujat, [w:] tejże (red.), Uralilaiset kansat. Tietoa sukukielistä ja niiden puhujista, Porvoo 1991.

Laakso J., Karhunkieli. Pyyhkäisyjä suomalais-ugrialaisten kielten tutkimukseen, Helsinki 1999.

Laakso J., Vielä kerran Itämerensuomen vanhimmista muistomerkeistä, "Virittäjä" 1999, nr 4 (103).

Laanekask H., Eesti kirjakeele kujunemine ja kujundamine 16-19 sajandil, Tartu 2004.

Laitinen K., Suomen kirjallisuuden historia, Helsinki 1981.

Lauerma P., Aluemurre vai murteiden yhdistelmä? Keskustelu kirjakielen perustasta 1800-luvun alkupuolella, [w:] K. Huumo, L. Laitinen, O. Paloposki (red.), Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla, Helsinki 2004.

Lehikoinen L., Suomea ennen ja nyt. Suomen kielen kehitys ja vaihtelu, Helsinki 1994.

Lehikoinen L., S. Kiuru, Kirjasuomen kehitys, Helsinki 2001.

Lehtiranta J., I. Seurujärvi-Kari, Saamelaiset, [w:] J. Laakso (red.), Uralilaiset kansat. Tietoa sukukielistä ja niiden puhujista, Porvoo 1991.

Lehto M.I., Ingrian Finnish. Dialect Preservation and Change, Uppsala 1996.

Leikuma L., Divejis latvīšu rokstu tradicejis: kūpeigais i atšķireigais, [w:] Valodas politika un sociolingvistiskie jautājumi: starptautiskās zinātniskās konferences "Reģionālās valodas mūdienu Eiropā" materiāli, Rēzekne, 2004, artykuł dostępny również na stronach internetowych łotewskiej Komisji ds. Języka [Valsts valodas komisija], <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=142&id=762>.

Lewandowski J., Historia Estonii, Wrocław 2002.

Liikanen I., Kansa, [w:] M. Hyvärinen i in. (red.), Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria, Tampere 2003.

Lindgren K., Suomen säätyläistön kielenvaihdos ruotsista suomeen ja kansalliset liikkeet Suomen suuriruhtinaskunnassa (referat z konferencji historycznej na Uniwersytecie w Tampere, 25-26.05.2005, tekst dostępny w internecie na stronach Uniwersytetu, pod adresem <http://www.uta.fi/laitokset/historia/tutkijakoulu/sivut/paperit/klind.htm> .

Loit A., Die nationalen Bewegungen im Baltikum während des 19. Jahrhunderts in vergleichender Perspektive, [w:] tegoż (red.), National Movements in the Baltic Countries during the 19th Century. The 7th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 10–13, 1983, Acta Universitatis Stockholmiensis, 1985.

Magga O.H., Saamelaiset kielet tänään, [w:] T. Salminen (red.), Uralilaiset kielet tänään, Kuopio 1993.

Malinowski B., Problem znaczenia w językach pierwotnych, tłum. T. Szczerbowski, [w:] K. Pisarkowa (red.), Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego, Kraków 2000, t. II.

Manninen J., Valistus ja kansallinen identiteetti. Aatehistoriallinen tutkimus 1700-luvun Pohjolasta, Helsinki 2000.

Martis E., The Role of Tartu University in the National Movement, [w:] A. Loit (red.), National Movements in the Baltic Countries during the 19th Century. The 7th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 10–13, 1983, Acta Universitatis Stockholmiensis, 1985.

Metuzāle-Kangere B., Linguistic Perspectives in Latvia 1900-1914, [w:] A. Loit (red.), The Baltic Countries 1900–1914. Proceedings from the 9th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 3–6, 1987, Acta Universitatis Stockholmiensis 1987.

Miljan T., Nation-building Nationalism in Finland, [w:] A. Loit (red.), National Movements in the Baltic Countries during the 19th Century. The 7th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 10–13, 1983, Acta Universitatis Stockholmiensis, 1985.

Namowicz T., Naród niemiecki - wspólnota ontycznie niewyobrażalna, [w:] tegoż (red.), Państwo a społeczeństwo. Wizje wspólnot niemieckich od oświecenia do okresu restauracji, Poznań 2001.

Nipperdey T., Rozważania o niemieckiej historii, tłum. A. Kopacki, Warszawa 1999.

Nurmio Y., Taistelu suomen kielen asemasta 1800-luvun puolivälissä. Vuoden 1850 kielisäännöksen syntyhistorian, voimassaolon ja kumoamisen selvittelyä, Porvoo - Helsinki 1947.

Oakes L., Language and National Identity. Comparing France and Sweden, Amsterdam - Philadelphia 2001. <https://doi.org/10.1075/impact.13>

O'Flaherty J., Unity and language: a study in the philosophy of Johann Georg Hamann, Chapel Hill 1952.

Ong W.J., Oralność i piśmienność. Słowo poddane technologii, tłum. J. Japola, Lublin 1992.

Ossowski S., Dzieła, t. 3, Warszawa, 1967.

Polenz P. von, Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart. Band I: Einführung, Grundbegriffe: 14. bis 16. Jahrhundert, Berlin - New York 2000 [2., überarbeitete und ergänzte Auflage]. <https://doi.org/10.1515/9783110801972>

Polenz P. von, Deutsche Sprachgeschichte... Band II: 17. und 18. Jahrhundert, Berlin - New York 1994.

Pulkkinen R., Vastavirtaan. C. A. Gottlund 1800-luvun suomalaisena toisinajattelijana: psykobiografinen tutkimus, rozprawa doktorska obroniona w na Uniwersytecie Helsińskim (wydział teologii) w maju 2003 r.; tekst dostępny w internecie na stronach Uniwersytetu: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/teo/uskon/vk/pulkkinen/vastavir.pdf>.

Raag R., Från allmogemål till nationalspråk. Språkvård och språkpolitik i Estland från 1857 till 1999, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala 1999.

Raag R., The Linguistic Development of Estonian between 1900 and 1914, [w:] A. Loit (red.), The Baltic Countries 1900–1914. Proceedings from the 9th Conference on Baltic Studies in Scandinavia, Stockholm, June 3–6, 1987, Acta Universitatis Stockholmiensis 1987.

Raag V., The Effect of Planned Change on Estonian Morphology, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala 1998.

Rapola M., Johdatus suomen murteisiin, Helsinki 1947.

Rapola M., Sanojemme ensiesiintymiä Agricolasta Yrjö Koskiseen. Valikoima, Helsinki 1960.

Rapola M., Vanha kirjasuomi, Helsinki 1969.

Raun T., The Role of Tartu University in Estonian Society and Culture, 1860-1914, [w:] G. von Pistohlkors, T.U. Raun, P. Kaegbein (red.), Die Universitäten Dorpat/Tartu, Riga und Wilna/Vilnius 1579-1979, Köln 1987.

Riikonen H.K., J. G. Herderin tuntemus Turun Akateemian piirissä Porthanin ja Franzénin aikana, [w:] S. Ollitervo, K. Immonen (red.), Herder, Suomi, Eurooppa, Helsinki 2006.

Ringholm H.D., Continuity and Change in the Lithuanian Standard Language, [w:] I. Fodor, C. Hagège (red.), Language Reform. History and Future - La Réforme des Langues. Histoire et Avenir - Sprachreform. Geschichte und Zukunft, t. III, Hamburg 1983/1984.

Rommi P., Die Stellung der finnischen und der schwedischen Sprache als politische Streitfrage in Finnland des neunzehnten Jahrhunderts, [w:] T. Takalo (red.), Finns and Hungarians between East and West: European nationalism and nations in crisis during the 19th and 20th centuries. The Proceedings of the III Conference of Finnish-Hungarian Historians in 1988, Helsinki 1989.

Rommi P., Tienhaarassa - nuoren Arwidssonin poliittinen toiminta, [w:] M. Jokipii (red.), Adolf Ivar Arwidsson. Näkijä ja tekijä, Jyväskylä 1992.

Romppanen B., Från målspråk till källspråk. Utvecklingen av den finsk-svenska och den enspråkiga finska ordboken, Vasa 2001; tekst również w internecie:
<http://lipas.uwasa.fi/julkaisu/acta/acta91.pdf>.

Rūķe-Draviņa V., The Standardization Process in Latvian: 16th Century to the Present, Stockholm 1977.

Salminen T., Uralilaiset kielet maailman kielten joukossa, [w:] tegoż (red.), Uralilaiset kielet tänään, Kuopio 1993.

Sapir E., Kultura, język, osobowość. Wybrane eseje, tłum. B. Stanosz, R. Zimand, Warszawa 1978.

Saussure F. de, Kurs językoznawstwa ogólnego, tłum. K. Kasprzyk, Warszawa 2002.

Seton-Watson H., Nations and States. An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism, London 1977.

Sihvo H., Karelia: a source of Finnish National History, [w:] M. Branch (red.), National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries, Helsinki 1999.

Smith A.D., The Ethnic Origins of Nations, Oxford 1986.

- Smith A.D., Nations and History, [w:] M. Guibernau, J. Hutchison (red.), Understanding Nationalism, Cambridge 2001.
- Smoczyński W., Języki bałtyckie: litewski, łotewski, staropruski, [w:] L. Bednarczuk (red.), Języki indoeuropejskie, t. II, Warszawa 1988.
- Snyder L.L., [Nationalism and] Language, [w:] Encyclopedia of Nationalism, New York 1990.
- Spencer A., R. Otaguro, Limits to case - a critical survey of the nation, [w:] M. Amberber, H. de Hoop (red.), Competition and Variation in Natural Languages. The Case for Case, Amsterdam 2005; tekst dostępny również w internecie:
http://privatewww.essex.ac.uk/~spena/papers/spencer_otoguro.pdf. <https://doi.org/10.1016/B978-008044651-6/50007-0>
- Stenius H., Kansalainen, [w:] M. Hyvärinen i in. (red.), Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria, Tampere 2003.
- Stevenson P. (red.), The German Language and the Real World. Sociolinguistic, Cultural and Pragmatic Perspectives on Contemporary, Oxford 1997.
- Stipa G.J., Finnisch-ugrische Sprachforschung von der Renaissance bis zum Neopositivismus, Helsinki 1990.
- Suhonen S., Viron kieli, [w:] S. Aalto, A. Hakullinen, K. Laalo, P. Leino, A. Lieko (red.), Kielestä kiinni, Helsinki 1990.
- Szacki J., Nacjonalizm, [w:] Z. Bokszański (red.), Encyklopedia socjologii, t. II, Warszawa 1999.
- Szacki J., O narodzie i nacjonalizmie, "Znak" 1997, nr 3.
- Szacki J., O tożsamości (zwłaszcza narodowej), "Kultura i społeczeństwo" 2004, nr 3.
- Szporluk R., Imperium, komunizm i narody. Wybór esejów, Kraków 2003.
- Szulc A., Historia języka niemieckiego, Warszawa 1991.
- Šiško S., A. Apīnis (red.), Seniespiedumi latviešu valodā 1525-1855. Kopkatalogs, Rīga 1999.
- Talvioja K.A., Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa, Heinola, 1915, tekst dostępny również w internetowym wydaniu Project Gutenberg: <http://www.gutenberg.org/etext/13565>.
- Tarkiainen V., Henrik Gabriel Porthan, Helsinki 1971.
- Tauli V., Introduction to a Theory of Language Planning, Uppsala 1968.
- Tauli V., The Estonian Language Reform, [w:] I. Fodor, C. Hagège (red.), Language Reform - History and Future, t. VIII, Hamburg 1983/84.
- Tiita A., H. G. Porthan Suomen maantieteen tuntemuksen edistäjänä, referat z posiedzenia Towarzystwa Porthanowskiego (Porthan-Seura) z 18.11.2004; tekst dostępny na stronie internetowej Towarzystwa: <http://org.utu.fi/yhd/porthan-seura/Porthanin%20maantiede.htm>.
- Tommila P., Suomen lehdistön levikki ennen vuotta 1860, Porvoo - Helsinki 1963.
- Tommila P., A. Reitala, V. Kallio (red.), Suomen kulttuuri-historia I, Porvoo 1979, Suomen kulttuuri-historia II, Porvoo 1980.

Trosterud T., Den finske dialektkrigen, "Mål og Makt" 1996, nr 1-2, tekst zamieszczony również na stronach Uniwersytetu w Tromsø: <http://www.hum.uit.no/a/trond/mursot.html>.

Trudgill P., Sociolinguistics. An Introduction to Language and Society, Hammondsworth 1995.

Upton A.F., History and national identity: some Finnish examples, [w:] M. Branch (red.), National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries, Helsinki 1999.

Velsker M., Y eesti kirjanduses, "Vikerkaar" 2001, nr 10.

Waldenberg M., Narody zależne i mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzieje konfliktów i idei, Warszawa 2000.

Walicki A., Czy możliwy jest nacjonalizm liberalny?, "Znak" 1997, nr 3.

Walicki A., Ernest Gellner and the "Constructivist" Theory of Nation, [w:] Z. Gitelman, L. Hajda, J.P. Himka, R. Solchanyk (red.), Cultures and Nations of Central Europe. Essays in Honor of Roman Szporluk, Cambridge Mass. 2000.

Walicki A., Idea narodu w polskiej myśli oświeceniowej, Warszawa 2000.

Walicki A., Nacjonalizm i społeczeństwo obywatelskie w teorii Ernesta Gellnera, [w:] E. Nowicka, M. Chałubiński (red.), Idee a urządzanie świata społecznego. Księga jubileuszowa dla Jerzego Szackiego, Warszawa 1999.

Walker D.P., Leibniz and Language, [w:] R.S. Woolhouse (red.), Gottfried Wilhelm Leibniz: Critical Assessments, t. III, London - New York, 1994.

Wassholm J., Om språk och nation i Finland 1809-1824. E.G. Ehrströms syn på finska, svenska, och ryska, referat z konferencji "Svenska

historikermötet" na Uniwersytecie Uppsalskim, 22-24.4.2005, adres internetowy http://www.hist.uu.se/historikermote05/program/kult_id/Wassholm_61pdf.pdf.

Wehler H.-U., Modernizacja, nacjonalizm, społeczeństwo, tłum. B. Vollendorf, K. Krzemieniowa, Warszawa 2001.

Wierzbicka A., Język - umysł - kultura, Warszawa 1999.

Wilson W.A., Folklore and Nationalism in Modern Finland, Bloomington - London 1976.

Wright S., Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation, Macmillian 2004. <https://doi.org/10.1057/9780230597037>

Zammito J.H., Kant, Herder and the Birth of Anthropology, Chicago 2002.

Znanięcki F., Współczesne narody, tłum. Z. Dulczewski, Warszawa 1990.